

DESET ZÁSAD PRO VÝCVIK ŽADATELŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM V AUTOŠKOLE

Základní pravidla pro učitele autoškol při praktických jízdách
PLATFORMA VIZE 0

Zpracovali:

- **prof. PhDr. Matúš Šucha, Ph.D.**
 - Katedra psychologie – UPOL
 - dopravní psycholog, soudní znalec, majitel autoškoly
- **Mgr. Kseniya Lapotka**
 - Katedra psychologie – UPOL
- **Bc. Roman Budský, BA (Hons), MBA**
 - Platforma VIZE 0
- **Ing. Libor Budina**
 - Platforma VIZE 0
- **Ing. Ondřej Rechner**
 - Platforma VIZE 0
- **Ing. Kateřina Bílková**
 - Agentura GEN
- **Ing. Alžběta Gburíková**
 - Agentura GEN

Připomínkovali:

- **Bc. Mgr. Alexandr Zvonek, Ph.D.**
 - Vládní výbor pro osoby se zdravotním postižením
- **Mgr. Šárka Prokopiusová**
 - Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob v ČR
- **Mgr. Antonín Vohradský**
 - Odbor řidičů a evidence vozidel – Ministerstvo dopravy
- **Ing. Bc. Milan Janda**
 - Úsek vzdělávání – CENDIS
- **Ing. Aleš Horčíčka**
 - Asociace autoškol ČR

Úvod:

Lidé se sluchovým postižením netvoří jednotnou skupinu. Velikost sluchové ztráty a doba jejího vzniku ovlivňuje jejich komunikační schopnosti i strategie.*

Klíčová zásada:

Vše vysvětlit předem (před jízdou). Využívat vizualizaci – obrázky, nákresy, videa, gesta, názornost. Zopakování a dovysvětlení provádět mimo aktivní jízdu (při zastavení).

Učitel v autoškole:

Učitel by měl znát základní pravidla komunikace s lidmi se sluchovým postižením.** Není nutné, aby ovládal znakový jazyk, ale pokud nemá žádné zkušenosti s lidmi se sluchovým postižením, je vhodné absolvovat krátké školení pro učitele autoškol, které nabízí služby lidem se sluchovým postižením.

1. Domluvte si se žadatelem vhodný komunikační systém

Před první jízdou nastavte jasná pravidla pro komunikaci a otestujte je. Běžně to jsou smluvená gesta, komunikační kartičky nebo přímý kontakt ve formě doteku / poklepání (ověřte, jestli to je pro žadatele běžný způsob komunikace, zejména pokud se jedná o ženu). Například u gest palec nahoru v zorném poli žadatele může znamenat, že se provedený manévr povedl.

Pokud máte možnost, využijte podpůrné technologie, např. světelnou signalizaci nebo SAM – Smart assistant monitor. Ale i v tomto případě platí, že vše musíte mít se žadatelem domluveno a vyzkoušeno předem. V závislosti na preferované formě komunikace žadatele můžete využít i další technologie, zejména automatický přepis mluvené řeči.

2. Nezačínajte praktické jízdy bez domluvených a otestovaných signálů

Zásadní povely (zastavit, zpomalit, odbočit, pozor, nouze) musí být se žadatelem domluveny a natrénovány mimo provoz (např. na cvičišti).

3. Při komunikaci udržujte oční kontakt

Většina žadatelů se sluchovým postižením potřebuje při komunikaci udržovat oční kontakt s učitelem. To především proto, aby mohli odezírat. Taková komunikace, pokud není velmi stručná, je možná jen při zastavení, kdy není ohrožena bezpečnost provozu. K zastavení je vhodný vizuální pokyn. V průběhu jízdy je vhodnější používat domluvená gesta, která jsou ukazována v periferním zorném poli žadatele. Je ale nutné brát ohled na individuální potřeby žadatelů, například u žadatelů využívajících sluchadla je v některých případech možnost je napojit na mikrofon učitele, a není proto neustálý oční kontakt nezbytný.

4. Vysvětlujte dopředu, nekorigujte zpětně

Instrukce dávejte dostatečně včas před vlastním manévrem, ne během něj. K doplnění informací či opravě řízení a chování žadatele využijte přestávku během výcviku (zastavení vozidla). Počítejte s tím, že výuka žadatele se sluchovým postižením si proto žádá více času.

5. Instrukce pište či kreslete

V autě mějte připravený větší blok, psací tabulku nebo tablet pro rychlé písemné instrukce nebo nákresy situací. Informace během výcviku podávejte stručně, jasně a pouze ve stojícím vozidle.

6. Kognitivní zátěž stupňujte pozvolna

Žadatelé se sluchovým postižením citlivěji detekují a reagují na zbylé smyslové vjemy, zejména na vizuální podněty. Vizuální informace proto podávejte v klidu a přidávejte pozvolna, aby žadatel nebyl zahlcen přemírou informací najednou. Náročnost zvyšujte pomalu, minimalizujete tím stres žadatele.

7. Používejte domluvená jednoduchá a jasná gesta

Neimprovizujte s gesty během jízdy. Každé gesto musí mít jen jeden a stále týž význam. Musí být s žadatelem předem ujasněno a vyzkoušeno.

8. Zajistěte žadateli vizuální komfort a pocit jistoty

Žadatel potřebuje nerušený výhled na provoz a periferně i na vás. Začněte s prvními jízdami v době s nízkým provozem, ideálně v lokalitě, kterou žadatel zná. Vyhněte se v prvních fázích výcviku jízdám za šera a za tmy. Později při těchto podmínkách nechte ve vozidle přiměřené osvětlení, které neruší ve sledování provozu, ale žadatel může dobře sledovat gesta i učitele.

9. V krizové situaci můžete použít i fyzický signál

Mimo krizovou situaci, kdy učitel musí okamžitě zasáhnout do řízení, můžete použít gesto pro zastavení (stop) doplněné fyzickým kontaktním signálem. Žadatel musí být s tímto signálem pro krizovou situaci seznámen předem, aby se nelekl a je samozřejmě žádoucí, aby s ním souhlasil.

10. Respektujte individuální komunikační potřeby

Komunikační kompetence a preference žadatelů se sluchovým postižením jsou individuální. Nespěchejte, buďte trpěliví, průběžně ověřujte porozumění sděleným informacím. Nevycházejte z předpokladů, které máte od slyšících žadatelů.

*Terminologie

Rozlišujeme tři základní skupiny žadatelů podle typu sluchového postižení.

- Neslyšící žadatel
 - Nemůže využít sluch, komunikuje v českém znakovém jazyce. Pro plnohodnotnou komunikaci potřebuje tlumočnicka českého znakového jazyka. Stručná písemná komunikace je pouze krajní alternativou, čeština je pro něj cizí jazyk. Omezeně může využít odezírání. Při výcviku je nezbytné využití gest.
- Nedoslýchavý žadatel
 - Využívá sluch, komunikace se orientuje na poslech a mluvené slovo, někdy je oporou pro lepší porozumění odezírání. Problém může mít při horší akustice (např. otevřené okno vozidla za jízdy). Alternativně je vhodná písemná komunikace i gesta.
- Ohluchlý žadatel
 - Nemůže využít sluch, ale aktivně využívá vlastní mluvenou řeč. Češtině rozumí bezpečně, opírá se často o odezírání. Ideální je písemná komunikace a gesta.

****Základní pravidla komunikace se sluchově postiženými zde:**

<https://nrzp.cz/2010/05/02/desatero-komunikace-se-sluchove-postizenymi/>